

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Regula Morum. Sive Dictamen Conscientiæ

**Babenstuber, Ludwig
Reichlin, Alphons
Hepper, Johann Baptist**

Salisburgi, 1697

Articulus II. De Obligatione Conscientiæ Erronea.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39970

ret, quantumvis eum adesse invincibiliter nesciret. Amentia siquidem, phrenesis, & cæcitas, ex quibus illi miseri similia committunt, numerantur etiam inter effectus & pœnas peccati originalis. Has autem sequelas nemo sanæ mentis admiserit: ergo nec dictum Jansenij principium, ex quo deducuntur.

ARTICULUS II.

De Obligatione Conscientiæ Erroneæ.

Erroneam Conscientiam *cap. præced. art. 2.* illam esse diximus, quæ dicat esse licitum, quod est illicitum, vel illicitum, quod est licitum. Quod si ignorantia, sive error, ex quo nascitur hæc Conscientia, sit invincibilis, vocatur Conscientia invincibiliter erronea: si ignorantia, ex qua descendit, sit vincibilis, Conscientia vincibiliter erronea dicitur. Certum jam est, Conscientiam, quæ aliquid dicat agendum, vel omittendum per modum Consilij, ideoque *Consulens* vocatur, nullam inducere obligationem. Procedit igitur quæstio præsens de Conscientia erronea, quæ dicat aliquid tanquam ex præcepto agendum, vel omittendum. Dico de *Conscientia erronea*: nam rectam & veram obligare tam positivè, quàm negativè, fatentur omnes: idq; patebit ex dicendis. Nunc, ut ad rem ipsam veniamus, præcedat.

§. I.

Præmittuntur quedam de Ignorantia Vincibili.

SUMMARIUM.

1. *Quid sit ignorantia affectata, crassa, notabilis, levis?*
2. *An ignorantia vincibilis excuset à peccato?*
3. *Ignorantia primatùs vincibilis fieri potest invincibilis.*
4. *Similiter impotentia implendi præceptum liberè contracta fieri potest inimputabilis.*
5. *Inaqualitas peccatorum ex ignorantia.*

I. Descriptionem vincibilis ignorantia dedimus hoc *cap. art. 1.*

F

§. 1. n. 4.

§. I. n. 4. Dividi solet in *affectatam*, & *crassam*. *Affectata* est, dum quis datâ operâ vult ignorare. Et ideò malitiosè intermittit inquirere obligationem, quò liberius peccare possit, & ne fortè, si sciat veritatem, à legis transgressione abhorreat: ut, si quis consultò non velit scire, an contractus *A* sit usurarius, ut eum liberius, & cum minori Conscientiæ remorsu ineat. *Crassa* est, ad quam superandam nulla prorsùs diligentia fuit adhibita: ut si quis ex mera pigritia non inquisivit, an contractus *A* sit usurarius, vel non? Dicitur *crassa*: quia laborans hac ignorantia instar crassi, & pinguis hominis (inquit Castropalao) deses & piger est in ea depellenda. Dicitur præterea *supina*: quia sic ignorans more hominis supinè stertentis, & omnium rerum incurij, non curat amoliri ignorantiam. Ulteriùs Tamburinus *Lib. 2. Decal. c. 1. §. 7. n. 22.* vincibilem ignorantiam dividit in *notabilem*, & *levem*, sive *tenuem*. *Notabilis* est, quando quis adhibet aliquam diligentiam in inquirenda veritate, sed non tantam, quanta moraliter censetur sufficere ad inventionem illius. Ut si quis interrogat quidem, an contractus *A* sit usurarius? sed similibus rerum non sufficienter peritum. Ignorantia *tenuis* est, quando quis adhibet diligentiam mediocrem, eamque sufficientem ad comparandam veritatis notitiam, illâ tamen minorem, quam adhibuisset, si fuisset rigidè accuratus. ut si quis inquirat apud hominem mediocriter doctum, an contractus *A* sit iniquus? cùm potuisset consulere doctiorem. Ex his omnibus sola ignorantia affectata est directè, & in se voluntaria; reliquæ indirectè, & in causa, videlicet in omissione vel omnis diligentia in inquisitione veritatis, ut ignorantia *crassa*; vel sufficientis, ut *notabilis*; vel accuratioris, ut *levis*.

II. Atque hinc facilè constat, vincibilem ignorantiam non tantùm non excusare à culpa, sed & ipsam esse malam, atque culpabilem, quòquocunque tollit, notitiam rei cogniti necessariæ, & quam

quam operans scire tenetur. Patet hoc: quia datur præceptum affirmativum, quo quilibet obligatur non ignorare ea, quæ ad implenda cætera præcepta sunt cognitu necessaria: ergo hæc voluntariè ignorare, quod fit per ignorantiam vincibilem, est malum, & verè culpabile. Jam verò vincibilem ignorantiam à peccato non excusare, sive opus per culpabilem ignorantiam commissum esse pariter culpabile, similiter ostendo: transgressio cujuscunque præcepti ex hac ignorantia profecta est voluntaria: ergo est culpabilis. Conseq. patet. Ant. prob. quidquid procedit à principio intrinseco cum cognitione & deliberatione, est voluntarium: sed transgressio præcepti ex tali ignorantia procedit à principio intrinseco cum cognitione & deliberatione, saltem virtuali & interpretativa, in quantum ignorans, licèt actu non habeat scientiam, atque noticiam obligationis, eam tamen potuit, ac debuit habere, vel fortè etiamnum posset habere, si vellet. ergo transgressio præcepti ex dicta ignorantia est voluntaria. Confirm. qui vult antecedens, vult etiam consequens natum ex illo sequi: sed ignorans culpabiliter vult directè, vel indirectè suam ignorantiam tanquam antecedens; ergo vult etiam violationem præcepti, quæ est consequens, & effectus inde sequi natus.

III. Potest autem contingere, ut ignorantia, quæ ab initio fuit vincibilis, evadat postmodum invincibilis, nec amplius imputari ad peccatum possit, licèt imputaretur ab initio. Ostenditur. Supponamus Cajum heri ex vincibili ignorantia erroneè judicasse, summptionem sacræ Eucharistiæ sub utraque specie necessariam esse necessitate medii: hodie verò hominem non amplius habere ullum medium eam ignorantiam depellendi, eò quòd non offerat se ullus vir doctus v. g. vel liber, quem consulat: sicut fieret, quando duceretur captivus à Turcis. Quòd si hodie Caium hujus culpabilis ignorantia poeniteat, ita, ut eam per veram contritio-

nem unâ cum cæteris peccatis seriò retractet, ex vincibili mutatur in invincibilem, & inculpabilem. Nam in primis hic & nunc vinci non potest à Cajo ad eam vincendam vel paratissimo. Deinde hoc ipso, quòd elicita perfecta contritione justificetur, neque ignorantia, neque aliud quidquam illi amplius imputatur ad culpam. Immò, si Cajus ex tali ignorantia, vel errore desideret morti proximus communionem sub utraque specie, hoc desiderium ei non potest imputari ad peccatum, tamen si quid cupiat re ipsa prohibitum. Ratio est: quia error, ex quo talis actus elicatur, non est amplius vincibilis, sed evasit invincibilis, & propter seriam retractationem deinceps inimputabilis.

IV. Quod de vincibili ignorantia, etiam de impotentia implendi præceptum, quam quis liberè, & culpabiliter contraxit, asserendum est, eam videlicet non amplius imputari ad novum peccatum, postquam seriò fuit retractata voluntas, per quam fuit contracta. Declaro rem in exemplo. Petrus & Paulus sacerdotes navigant in Indiam: dum versantur in medio mari, Paulus tædio correptus horarum Canonicarum, ne quotidiano illarum penso assiduè vexetur, & suum, & Petri Breviarium clam in Oceanum projicit, atque adeò liberè, & procul dubio culpabiliter aufert sibi potentiam persolvendi officium Canonicum, quod tamen persolvere tenetur. Accidit postea, ut à Petro salubriter increpitus, ac reprehensus resipiscat, factum seria pœnitentia detestetur; immò ab eo sacramentaliter absolvatur. In hoc eventu impotentia recitandi horas Canonicas Paulo non amplius imputari potest ad culpam: quia cessavit esse voluntaria: nam efficax retractatio pravæ voluntatis, qua fuit inducta, facit, ut moraliter loquendo perinde se habeat, ac si esset necessaria, non libera. Quapropter etiam omnes omissiones recitationum, quæ inde sequuntur, evadunt involuntariæ, & inculpabiles: sicut erant

erant culpabiles, quæ accidebant, antequam prior voluntas retractaretur; utpote voluntariæ. Adde, quod Paulo intercluderetur omnis via ad justificationem per contritionem, vel per Sacramentum pœnitentiæ obtinendam, quamdiu careret Breviario, & quod peccaret necessario, quoties etiam invitus non recitaret, si ejus carentia non obstante prædicta retractatione adhuc imputaretur ad culpam. Sed Conseq. est absurdum; ergo. Dices. Omissio horarum, quamvismodò sit necessaria in se, est tamen Paulo libera in causa, sicut erat ab initio: ergo non minùs peccat, dum eas hodie non recitat, quàm ab initio. Respondeo neg. Ant. nam eo tempore, quo Paulus se reddidit impotentem, omissio fuit libera in causa tam moraliter, quàm Physicè existente: nunc autem, quamvis ea causa, videlicet carentia breviarii, etiamnum remaneat Physicè dependenter à priori voluntate, moraliter tamen post efficacem retractationem ita se habet, ac si nunquam fuisset liberè posita, sed aliunde necessario existeret. Quapropter omissio horarum Paulo nec voluntaria est modo, nec libera, & consequenter ad peccatum inimputabilis.

V. Corollarium. Quò magis, vel minùs culpabilis est ignorantia, eò gravius, vel levius solet esse peccatum, quod ex illa admittitur. Rem clarè perspicies in hoc casu sequenti. Cajus, Titius, Quintius, & Sempronius ignorant in certa vigilia, esse tunc diem jejuniij. Hinc carnes jubent inferri mensæ, prædèntque liberaliter. Cajus ignorat ignorantia affectatâ: quia consultò, ne teneatur abstinere à carnibus, vel ut vesci possit liberius, & citra remorsum conscientia, non inquisivit, quamvis ad inquirendum excitaretur suborto dubio, vel suspitione, forsitan esse diem jejuniij. Titius laborat hîc ignorantia crassâ: nam licèt inciderit cogitatio de obligatione inquirendi, an sit dies jejuniij? nihilominùs non inquisivit, idque ex mera negligentia atque desidia. Quintius

tius interrogavit quidem, an esset dies jejuniij? sed talem, qui similia non sufficienter sciret, v. g. puerum, vel ancillam: & ideo habet ignorantiam diei jejuniij notabilem. Etiam Sempronio incidit dubium, an esset jejunium? & ideo interrogavit vicinos, cum facile potuisset interrogare Parochum, vel alium in similibus magis versatum, quod tamen facere ex quadam negligentia omisit. Hic solum est in Levi ignorantia. Si jam quæras, quomodo peccent hi quatuor? Respondeo, Cajum, Titium & Quintium peccare mortaliter: gravius tamen Titium, quam Quintium; Cajum verò gravissimè. Sempronium dico solum delinquere venialiter. Ratio est: quia Cajus ignorat ignorantia maxime culpabili: Titius, & Quintius ignorantia graviter culpabili; gravius tamen culpabili Titius: ergo Cajus gravius peccat, quam cæteri, Titius gravius, quam Quintius, omnes tamen mortaliter. Conseq. constat, quia peccatum ex ignorantia graviter culpabili est mortale, majus tamen vel minus secundum proportionem voluntarij, quod auget, vel minuit ignorantia. Tandem Sempronius solum commisit negligentiam levem in inquirenda obligatione jejunandi, atque adeo ex ignorantia leviter solum culpabili carnis vescitur, ergo vescendo committit culpam solum levem, ac venialem. Quia negligentia & ignorantia levis diminuit peccatum usque ad veniale. Vide de hac re Tambur, *Lib. 1. Decal. c. 2. §. 10.*

§. II.

An liceat operari contra Conscientiam Erroneam?

SUMMARIUM.

6. Objectum Voluntatis est bonum & malum ut ratione cognitum. 7. Non licet operari contra Conscientiam Erroneam. 8. Quadam objectiones. 9. Solvuntur. 10. An agere contra Conscientiam sit speciale peccatum? 11. Cujusnam speciei sit peccatum agere contra Conscientiam? 12. Agere

12. Agere contra Conscientiam modò est mortale, modò veniale. 13.

14. Quid, si Conscientia proponat objectum sub ratione mali in genere? 15. Ut quis peccet contra Conscientiam Erroneam, debet esse liber. 16. An saltem ex dispensatione Divina agere contra Conscientiam possit fieri licitum?

VI. **O**bjectum, quod voluntas nostra prosequitur, est bonum; quod averfatur, est malum: & quidem utrumque non absolute & secundum se, sed ut ratione cognitum. Voluntas enim, cum sit potentia cæca, nihil amplectitur, aut respuit, nisi ex directione intellectus. Unde fit, quemadmodum docet S. Th. 1. 2. q. 19. a. 5. ut voluntas toties peccet, quoties in operando à ratione discordat: idque, sive ratio erret, sive non: quia videlicet ab immediata & proxima regula operandi, quæ est dictamen rationis, deflectit. Si itaque ratio aliquid practicè proponat ut bonum (tametsi ipsa sit malum) & voluntas feratur in contrarium, peccat. Rursus, si ratio dicat, aliquid esse malum (licet in se sit bonum) idque voluntas amplectatur, similiter peccat: quia quantum in ipsa est, vult malum contra prima Synteresis principia: *bonum est prosequendum, malum fugiendum*. Bonum, inquam, & malum non tantum secundum se, sed etiam per accidens ex propositione intellectus. & ideo

VII Dico. Conscientia Erronea obligat negativè, id est, ne contra ipsam agamus, sive: non licet operari contra Conscientiam erroneam. ita S. D. cit. universaliter affirmans: *omne, quod est contra Conscientiam, peccatum est*. Et in fine corp. ejus art. inquit: *Unde dicendum, quòd simpliciter omnis voluntas discordans à ratione sive recta, sive errante, semper est mala: item Quodlib. 3. a. 27. omnis Conscientia, sive recta, sive erronea, sive de se malis, sive iudifferentibus, est obligatoria, ita ut qui contra Conscientiam facit, peccet*. Estque hæc sententia communis inter Catholicos. Probat illam Doctor Angel ex verbis Apostoli ad Rom. 14. *omne, quod non est*

est ex fide, peccatum est: ubi ly non ex fide idem sonat, ac: non ex dictamine Conscientie, sive, non secundum Conscientiam Nam in hoc loco script. exponunt Origenes, SS. Chrylостomus, Ambr. & Ansel & alij apud Bossium *Parte 1. tit. 1. § 6. n 19* Apostolu enim agit ibi de Conscientia erronea quorundam Neo-Christianorum, qui putabant, idolothyta esse cibos immundos, ac sibi vetitos, sicut Judæis in lege veteri, eisq; nihilominus vescabantur. Ratio porro Conclusionis est hæc. Agere contra præceptum divinum, quod vel revera est, vel esse existimatur, repugnat legi, & dictamini naturali: sed qui operatur contra Conscientiam erroneam, agit contra præceptum divinum, quod esse existimat. ergò operari contra Conscientiam erroneam repugnat legi, & dictamini naturali. ergo non licet. mai. est certa. mi. ex eo colligitur, quòd Conscientia obliget in virtute legis Divinæ, si que participatio & intimatio ipsius: *non enim Conscientia* (inquit iterum D. Thom. in 2. dist. 39. a. ult. ad 3.) *dictata, liquid esse faciendum hac ratione, quia sibi videtur, sed hac ratione, quia à DEO præceptum est.* Dum igitur operanti dictat erronea Conscientia, esse mentiendum v. g. ut avertatur damnum proximi, isque judicat, ad mentiendum se obligari, & tamen non mentitur, agit contra præceptum Divinum, quod esse, & à quo se hîc & nunc urgeri existimat.

VIII. Obijcies primo. Dictet alicui erronea Conscientia, hîc & nunc esse furandum ex bonis improbi Divitis ad subveniendum probis pauperibus. In hoc casu non peccat, qui furtum intermit: ergo licitum est, omittere id, quod præcipit, erronea Conscientia. Conseq. patet. Ant. prob. quia nemo peccat omittere opus lege æterna prohibitum: sed furtum est tale opus; ergo. Secundo, Conscientia erronea non derivatur à lege æterna: ergo non obligat in virtute illius. Ergo contra ipsam agere non est illicitum.

licitum. ant. inde colligitur, quòd à lege per essentiam vera & sancta non possit derivari aliquod iudicium falsum, & erroneum. Tertio. Conscientia erronea, quandoque præcipit aliquid contrarium præcepto DEI: ergo tunc saltem non obligat, & consequenter licitè agitur contra ipsam. Ant. est certum. Conseq. prob. quia præceptum potestatis inferioris non obligat, si contrarietur præcepto potestatis superioris, ut docet S. August. apud D. Th. a. 5. ita si aliquid jubeat proconsul, quod prohibet imperator, præceptum proconsulis non obligat: atqui præceptum Conscientiæ est præceptum potestatis inferioris comparatum cum præcepto DEI, quem penes est summa potestas, ergo. &c.

IX. Respondeo ad primam objectionem. neg. ant. ad probationem distinguo mai. nemo peccat omittendo opus lege æterna prohibitum, quando ab intellectu repræsentatur ut prohibitum conc. quando repræsentatur ut præceptum neg. mai. atqui furtum, tamen si sit opus lege æterna prohibitum, nihilominus hîc & nunc in casu nostro non repræsentatur voluntati ut prohibitum, sed tanquam honestum, & lege æterna præceptum. Ad secundum dico, tamen si dictamen erroneæ Conscientiæ non derivetur à lege æterna, hîc & nunc tamen apparere operanti ut derivatum ab illa, & consequenter ut obligans in virtute illius. Solutio est Divi Th. *loc. cit. ad 1.* Ad tertium omisso Ant. neg. Conseq. In hujus probatione distinguo mai. non obligat, quando cognoscitur esse contrarium præcepto potestatis superioris conc. quando id non cognoscitur, immò creditur esse præceptum superioris, neg. mai. Atque hinc est, quod dicit S. D. ad. 2. *si aliquis crederet, quòd præceptum proconsulis esset præceptum Imperatoris, contemnendo præceptum proconsulis contemneret præceptum Imperatoris.* Idem existima de illo, qui iudicat præceptum Conscientiæ errantis esse præceptum DEI. *Nam quando ratio erronea proponit aliquid ut præceptum*

DEI, tunc idem est contemnere dictamen rationis, & Dei præceptum.
loc. cit.

X. Corollarium I. Agens contra Conscientiam non committit duo peccata, unum peculiare contra præceptum non agendi contra Conscientiam, & alterum contra præceptum virtutis, quod Conscientia five vera, five erronea dicat esse observandum. Sayrus in *Clavi reg. lib. 1. c. 4. n. 21. & 22.* Th. Sanchez. *lib. 1. Decal. c. 11. n. 5.* Laym. *lib. 1. tract. 1. cap. 4.* & alii communiter. Ratio est: tum, quia præceptum non agendi contra Conscientiam est generale, & inclusum in quolibet alio præcepto: ergo non habet peculiarem, atque distinctam obligationem. Ergo nec ejus transgressio est peccatum distinctum à transgressione alterius præcepti. Tum, quia adversari dictamini Conscientiæ est de ratione communi peccati: ergo actus inde non sumit specialem rationem malitiæ. Siquis itaque contra dictamen Conscientiæ die festo non audit Sacrum, is non est reus duplicis peccati, sed tantum unius contra præceptum Ecclesiæ. Contrarium tenuit Adrianus in 4. *Sent. tract. de Confess.* asserens, eum, qui scienter operatus est contra Conscientiam, id in confessione tenei exprimere.

XI. Corollarium II. Agens contra Conscientiam erroneam, five vincibilem, five invincibilem, peccat peccato illius speciei, intra quam peccari Conscientia erroneè dicat. D. Th. ubi supra ad 3. Sanchez *loc. cit.* Sayrus *n. 19.* Bossius §. 15. *n. 72.* Ratio est: quia voluntas amplectitur malum, sicut apprehenditur: ergo agens quantum in se est, vult tale peccatum committere, quantum, & cujus speciei dicat esse Conscientia. Quare existimans ex erronea Conscientia, esse jejunandum in Vigilia Epiphaniæ, peccat contra temperantiam, si non jejunet. Qui arbitratnr, esse obligationem mentiendi, ut proximum liberet ex vitæ periculo, peccat

peccat contra misericordiam si non mentiatur. Qui accedit ad suam uxorem credens, esse non suam, committit adulterium. Quia in omnibus his casibus operans existimat, se transgredi præcepta temperantiæ, misericordiæ, justitiæ &c. & consequenter peccare contra istarum virtutum specificam rationem.

XII. Corollarium III. Quando Conscientia dicit, aliquid esse agendum, vel omittendum sub mortali, tunc illud omittere, vel agere oppositum erit peccatum mortale; siue in se bonum sit, siue indifferens, siue veniale. Et hinc, si credere existentiam Purgatorii V. G. Conscientia prohiberet sub mortali, vel diceret, exspuere in templo, vel dicere verbum otiosum esse mortale, peccares mortaliter, si durante tali Conscientia crederes, dari purgatorium; exspueres in templo; vel proferres verbum otiosum. Quod si e contra Conscientia præcipiat, vel prohibeat aliquid sub veniali, agere contra talem Conscientiam erit peccatum veniale. Et hoc etiam verum est, quando id quod proponit Conscientia ut veniale, in se sit mortale, nisi hoc proveniat ex ignorantia vincibili: hæc enim cum non excuset à peccato, nequaquam efficiet, ut id quod ex se est mortale, ratione ipsius evadat veniale. Sanchez *loc. cit.* Sayrus *n. 15.* Navar *in manual. prælud. 9. n. 9.* Ratio dictorum est: quia voluntas, sicut advertimus supra, fertur in objectum, prout est in apprehensione. Unde, si objectum apprehendatur ut malum, idque voluntas amplectatur, quantum in ipsa est, prosequitur malum, grave; si apprehendatur ut grave; leve. Si ut leve.

XIII. Corollar. IV. Quod si Conscientia aliquid prohibeat tanquam malum ita confusè, ac genericè, ut non distinguat, an illud facere sit peccatum mortale, vel veniale, paulò operosius discernitur, quanta sit culpa contra talem Conscientiam operari. Ejusmodi Conscientia ut plurimum deprehenditur in hominibus

rudibus, ac rusticis, dum in DEUM jurant, creaturas execrantur, die festo laborant, turpia, vel impudica loquuntur &c. nam raro contingit, ut dubitent, dum similia committunt, an peccent mortaliter, vel venialiter, sed præcisè existimant, se peccare. Quòd si tamen de hoc dubitent, certum est apud omnes, illos peccare mortaliter, si, priusquam operantur, rem non examinent: quia exponunt se periculo peccandi mortaliter. Itaque præciso hujusmodi dubio, Navarrus, Valentia, Salas, & alii relati à Castro-palao *Disp. 1. de Consc. puncto 3. n. 5.* existimant, operari contra talem Conscientiam esse solum veniale peccatum. Ratio est: quia voluntas amplectens malum in communi non amplectitur malum peccato veniali majus: quia aliàs non esset commune & indifferens ad mortale & veniale. Verùm pace eorum, qui utuntur hoc argumento, dixerim. Videor mihi pari jure inde posse inferre, in dicto casu ne quidem peccari venialiter, quod nemo concesserit. Ostendo. Voluntas amplectens malum in communi non amplectitur malum peccato mortali minus. Patet: quia aliàs malum in communi non esset commune, & indifferens ad mortale & veniale: vel esset commune, & non esset commune. Datur enim ratio, cur malum in communi non sit amplius commune, si voluntas illud amplectens eo ipso censeatur amplecti malum peccato veniali majus; maneat verò commune, si illud amplectens censeatur amplecti malum peccato mortali minus? Certè tam peccatum mortali minus, quàm veniali majus sunt membra dividenda, ac species subalternæ mali in communi ceu generis ad illas contrahibilis. Huic fundamento addunt, quòd apprehensio malitiæ in genere sit apprehensio malitiæ adhuc imperfectæ, & consequenter insufficientis ut in actum, vel omissionem actûs refundat gravitatem mortalem. Ergo solum refundit malitiam, seu gravitatem venialem. Et hanc
senten-

sententiam Sanchez ubi supra n. 6. & Castropalao dicunt esse probabilem.

XIV: Verum probabilius est, contra prædictam Conscientiam operari esse peccatum mortale. Ita primùm citt. Præterea Sayrus cap. cit. n. 17. Valquez in 1. 2. disp. 59. cap. 3. Bonacina disp. 2. de peccat. quest. 4. pu. 6. n. 22. Ratio est: quia qui sic operatur sine ulteriori malitiæ discussione, quam adhibere tenetur, se temerè committit periculo peccandi mortaliter. Ergo peccat mortaliter: quia exponere se periculo peccandi mortaliter est peccare mortaliter. *Qui enim amat periculum, peribit in illo.* Confirm. Qui statuit peccare in genere non determinans materiam, circa quam vult peccare, is peccat mortaliter: ut habent Sanchez & Bonacina. Ergo pariter peccat mortaliter, qui in certa materia operatur contra Conscientiam, & solùm apprehensa ratione peccati in genere non discernit, an peccet mortaliter, vel venialiter. Consequentia videtur legitima: quia non minus in casu consequentis, quàm antecedentis se liberè quis conicit in periculum peccati mortalis. Hanc sententiam Bossius ubi supra n. 79. judicat esse tutiorem, quàm priorem; istam verò quotidianæ praxi magis accommodam: quia durum videtur, omnia ferè peccata rusticorum, aliorumque rudium, puta, turpiloquia, juramenta per DEUM, imprecationes, mendacia & similia malitiæ mortalis in Confessionali damnare: quod tamen fieri in sententia posteriori oportet. Nam id genus homines ut plurimum, dum dicta peccata committunt, solùm apprehendunt, illa esse mala, & de gravitate, vel levitate eorum non cogitant.

XV. Corollarium V. Detentus in carcere, ubi non celebratur Missa, si existimet, se peccare, dum die festo non audit Missam, non peccat. Pariter, qui manu ab aliis violenter motus

percuteret Clericum, non peccaret, licet erroneè judicaret, se peccare. Sanchez *cap. cit. n. 3.* Castropal. *puncto 5. n. 5.* Bonac. *n. 24. & 26.* Laymann *Lib. 1. c. 1. n. 2.* ubi propter paritatem rationis mox dandæ idem docet de scrupuloso, qui involuntarias passiones, & distractiones suas in oratione peccata esse arbitratur. Ratio istorum est: quia, ut quis agendo contra Conscientiam erroneam peccet, debet ejus actio, vel ommissio actionis esse libera. Atqui ommissio sacri ejusmodi captivo, & percussio Clerici ad hanc violenter moto non est libera; ergo. Et hinc Bonacina infert, eum, qui domi æger decumbit, peccare, quando die festo existimat se peccare non audiendo sacrum. Rationem affert ex discrimine inter captivum, de quo diximus, & ægrotum. Primus, inquit, non peccat defectu libertatis, & voluntarij; secundus verò non videtur excusandus à peccato, cum absolutè loquendo libertatem habeat audiendi Missam, quamvis eam audire non possit absque sanitatis dispendio. Verùm contingere potest, ut infirmus quoque careat & potentia, & libertate requisita ad audiendum sacrum. In quo casu non minùs excusabitur à peccato, dum arbitratur se peccare non audiendo, quam compactus in carcerem. Bossius §. 6. *n. 24.*

XVI. Corollarium VI. Neque Divinitùs est dispensabile, ut operari contra dictamen Conscientiæ sit licitum. Ratio est: In re intrinsecè mala DEUS dispensare non potest: sed agere contra Conscientiam est intrinsecè malum; ergo in hoc DEUS dispensare non potest. mai. est certa. mi. prob. velle objectum cognitum sub ratione mali est intrinsecè malum: sed agere contra Conscientiam est velle objectum cognitum sub ratione mali; ergo agere contra Conscientiam est intrinsecè malum. mai. iterùm constat. mi. ex eo patet: quòd agens contra Conscientiam velit objectum cognitum sub ratione prohibiti per præceptum Divinum, quod vel reverrà est,

râ est vel saltem esse existimat, & quatenus illud æternæ legi contrarium apprehendit. Deinde: implicat, ut DEUS hominem simul obliget, & deobliget. Sed hoc faceret, si daretur in nostro casu dispensatio; ergo. mi. prob. nam inprimis obligaret eo ipso, quod staret actuale dictamen Conscientiæ hîc & nunc prohibentis actionem, vel omissionem actionis tanquam malam, & illicitam. Quamdiu enim stat ejusmodi dictamen, tamdiu obligat DEUS: quia Conscientia est quædam actualis intimatio, & participatio legis divinæ hîc & nunc obligantis. Deobligaret verò per dispensationem: quia per hanc relaxatur lex, & subditus eximitur ab obligatione, atque rigore illius. Bossius *loc. cit. n. 21.* Clariss. P. Paulus Mezger *in Tract. de Consc. Diss. 11, a. 3. §. 3. n. 11.*

§. III.

Utrum Erronea Conscientia obliget, ut secundum ipsam operemur?

SUMMARIUM.

17. Conscientia Consulens non obligat. 18. Conscientia vincibiliter errans ad sui sequentiam non obligat. 19. Perplexitas ex illa proveniens non excusat à peccato. 20. An detur medium inter operari juxta Conscientiam, & non operari contra Conscientiam? 21. An possit prohiberi Actus dilectionis DEI? 22. tenemur operari secundum Conscientiam invincibiliter erroneam. 23. Quomodo hæc Conscientia conformis sit legi Divinæ? 24. Plus obligat, quam præceptum Superioris. 25. Perplexitas ex illa orta tollit libertatem peccandi. 26. An Conscientia erronea possit deponi prohibitu? 27. An opus conforme Conscientiæ invincibiliter erranti sit honestum, & cujus honestatis? 28. An agens ex invincibili ignorantia incurrat Ecclesiasticam Censuram?

XVII. **V**isum est hætenus, peccatum esse, contra Conscientiam erroneam operari. Nunc explicandum est, an similiter

similiter illicitum, an verò licitum sit erroneæ Conscientiæ dictamini in operando se conformare? In qua re certum est, quando hæc Conscientia ex errore seu vincibili, seu invincibili proponit objectum ut honestum, ac licitum, quod tale non est, per modum Consilij, & non ut præceptum, neminem obligati, ut secundum ejus dictamen operetur. Ita si Conscientia erroneè dicat, non quidem præceptum, consultum tamen esse, hic & nunc futuri ad dandam eleemosynam, non teneris furari Patet: nam si Conscientia etiam non erronea aliquid proponat ceu rem Consilij, id non tenemur amplecti, ergo neque tenemur, dum quid simili ratione representat erronea. Hoc ipso enim, quod sit merè consulens, non habet vim obligandi: ut jam supra advertimus. Est igitur quaestio de Conscientia erronea, quæ aliquid dicat faciendum ut præceptum, vel omittendum ut prohibitum.

XVIII. Dico primo, Conscientia vincibiliter errans non obligat positivè, id est, ut eam sequamur, & faciamus, quod præcipit, vel omittamus, quod prohibet. Ita cum D. Th. 1. 2. q. 19. a. 6. Sayrus ubi *suprà* n. 8. Sanchez. *cap.* 11. *cit.* n. 12. Castrop. *puncto* 2. n. 3. Terillus *de Consci. probab.* q. 17 & alij communiter. Probatur. Qui sequitur in operando dictamen Conscientiæ vincibiliter erroneæ, peccat: ergo hæc Conscientia non obligat, ut secundum ipsam operemur. Consequentia patet: quia nemo obligari potest ad id, quod si faciat, peccat. Ant. ostenditur. Da aliquem, cui Conscientia ex vincibili ignorantia dicat, hic & nunc esse mentiendum. Hic, si non mentiatur, peccat, ut constat ex dictis *prac.* §. quia agit contra Conscientiam. Si mentiatur, peccat similiter: ergo verum est Ant. Quòd peccet, prob. ille peccat, cui malitia mendacij est voluntaria: sed huic mentienti malitia mendacij est voluntaria; ergo peccat. mai. est certa. mi prob. culpabiliter judicat, hic & nunc esse mentiendum; ergo malitia menda-

mendacij est ei voluntaria. Ant, suppono. nam antequàm mentiretur, tenebatur diligenter inquirere, an esset obligatio mentiendi. Quod cum non fecerit, peccat, dum iudicat, dari præceptum mentiendi: quia agit temerariè, & se liberè præcipitat in periculum proximum peccandi. Consequentia probatur: mendacium sequitur ex illo culpabili iudicio, quod cum sit error vincibilis, neque tollit voluntarium, neque excusat à peccato, ut supra ostendimus. ergo mendacium, eiusque malitia mentienti non desinunt esse voluntaria, sed sunt ei voluntaria in causa. Verùm contra hæc

XIX. Objicies primo: Si in prædicta hypothesis erronea Conscientia non obligat positivè, ejusmodi homo erit perplexus, sive obligatus ad contradictoria. Sed consequens est absurdum; ergo. Sequela maj constat: nam si mentiatur, peccat: si non mentiatur, peccat. Ergo quidquid ex duobus contradictoriis elegerit, peccabit, & quocumque se verterit, peccatum non evadet, sed necessariò peccabit. Respondeo, solum fore perplexum secundum quid, & ex suppositione ab ipsomet liberè posita, culpabili videlicet ignorantia legis, quam potest, & tenetur cognoscere, quàmque ob propriæ voluntatis malitiam non vult cognoscere: non autem fore absolutè perplexum, & simpliciter. Unde neque peccabit necessariò necessitate antecedenti, sed solum necessitate consequenti, & ipsi voluntaria. Quemadmodum ille necessariò peccat tempore Paschali, sive accedat, sive non accedat ad S. Eucharistiam, qui sciens volens peccatum mortale confiteri neglexit. Ut igitur laqueos, quibus semet implicuit, exuat, debet conscientiam ex propria culpa errantem deponere. Sylvester *in summa. V. conscientia.* Sayrus *loc. cit. n. 10.* Sanchez *loc. cit.* Laym. *l. 1. tr. 1. c. 4. n. 4.* Castrop. *loc. cit.*

XX. Objicies secundo. Qui obligatur ad non omittendum mendacium, obligatur ad mentiendum; sed is, cui dicitur

H

CON-

conscientia vincibiliter errans, esse mentiendum, obligatur ad non
omittendum mendacium: ergo obligatur ad mentiendum. Sed
hoc est obligari positivè ad faciendum id, quod præcipit Consci-
entia vincibiliter erronea; ergo. mai. videtur clara. mi. probatur.
Obligatur ad non agendum contra illam Conscientiam: ergo obli-
gatur ad non omittendum mendacium. Pater conseq. quia omitte-
re mendacium est agere contra Conscientiam: ergo non omittere
est non agere contra conscientiam: ergo obligatur ad non omitten-
dum mendacium. Ante solutionem adverte, quando Conscientia
est recta, vel invincibiliter erronea, non dari mediū inter hæc duo:
Operari juxta Conscientiam, non operari contra Conscientiam. Quis-
quis igitur obligatur non operari contra Conscientiam, obligatur
hoc ipso operari juxta dictamen Conscientiæ. Sic eo ipso, quod sis
obligatus non operari contra Conscientiam, quæ ex invincibili
ignorantia dictat, hanc hostiam (quæ re ipsa non est consecrata)
hic & nunc esse adorandam, teneris operari juxta hanc Conscien-
tiam, hostiamque adorare. E contra, dum Conscientia est er-
ronea vincibiliter, datur medium inter operari juxta Conscienti-
am, & non operari contra Conscientiam, videlicet deponere
Conscientiam. Quare non eo ipso, quod obligemur non ope-
rari contra hanc Conscientiam, obligamur operari juxta illam
faciendo, quod præcipit, omittendo, quod prohibet, sed tenemur
deponere Conscientiam. Nunc in forma Respondeo ad obie-
ctionem. Omissa mai. distinguo mi. obligatur ad non omitten-
dum mendacium, nisi sit obligatus ad deponendam Conscienti-
am, quæ dictat, non esse omittendum mendacium, conc. si sit
obligatus ad deponendam Conscientiam, neg. mi. & distinguo
consequens. Ergo obligatur ad mentiendum, si non sit obliga-
tus ad deponendam Conscientiam, conc. si sit obligatus, nego con-
sequentiam. Atqui est obligatus, ut diximus, ad deponendam

Con-

Conscientiam. Ad probationem mi. distinguo Ant. obligatur ad non agendum contra dictam Conscientiam, & simul ad illam deponendam conc. secus nego Ant. & distinguo consequens. Ergo obligatur ad non omitendum mendacium, si non obligetur ad deponendam Conscientiam conc. si sic obligetur, nego consequentiam. Et hinc patet ad reliqua.

XXI. Objic. tertio. Non omne opus, quod fit juxta dictamen Conscientiæ vincibiliter errantis, peccatum est: ergo non semper peccat, qui secundum hanc Conscientiam operatur. Conseq. constat. Ant. prob. elici potest actus Charitatis DEI juxta dictamen Conscientiæ vincibiliter errantis; ergo non omne opus, quod fit juxta illam, est peccatum. Consequentia videtur legitima: quia actus Charitatis DEI tam non potest esse inhonestus, quam odium DEI non potest esse honestum. Ant. prob. Interdicat Superior Religioso cui piam prostrate valetudinis sub peccato, ne durante gravissima infirmitate sese exercent in actibus Charitatis, & ita vires præsertim capitis, adhuc magis debilitet. Supponamus jam, hominem ex vincibili ignorantia existimare, quòd ab æterna felicitate sit excludendus, nisi hîc & nunc actum dilectionis DEI eliciat. Quid nunc obstat, quo minùs erroneum istud dictamen secutus diligat DEUM? planè nihil. Ergo potest elici actus Charitatis juxta dictamen Conscientiæ vincibiliter errantis. Respondeo neg. Ant. ad prob. nego rursus Ant. quòd dum probatur, nego, substantiam perfectæ dilectionis DEI posse prohiberi à quoquam. Prohiberi ad summum potest circumstantia talis actus v. g. justò intensior applicatio capitis: quapropter argumentum innititur falso supposito. Quòd si etiam permittamus, Religiosum judicio vincibiliter erroneo existimare, ipsammet substantiam dilectionis sibi esse veritam, non poterit stante hoc judicio, quo culpabiliter judicat, substantiam perfectæ

dilectionis esse rem DEO execrabilem, elicere talem actum, utpote impossibilem cum omni eo, quod est DEO contrarium, cuiusmodi esset in hac absurda hypothese ipsamet inhonestas illius erroneè representata. Immò tametsi esset iudicium inculpabile, & error invincibilis, necdum posset ille homo DEUM supernaturaliter diligere. Ratio est: quia ut eliciatur actus Charitatis supernaturalis, necessarius est actus fidei, quo credatur, DEUM esse, & se querentibus, ac consequenter diligentibus, remuneratorem esse. Hic autem actus fidei stare non potest cum prædicto iudicio; ergo.

XXII. Dico secundo. Conscientia invincibiliter erronea obligat positivè, ut eam sequamur agendo, quod præcipit, omitendo, quod prohibet. Ita D. Th. art. supra cit. & Authores relati, estque doctrina certa apud Catholicos. Ratio colligitur ex dictis. Voluntas nostra eo modo tenetur obedire legibus, & præceptis, quo ipsi repræsentatur per intellectum eorum obligatio: ergo non solum se conformare tenetur veræ legi, seu præcepto, sed illi quoque, quod ei prudenter ut verum repræsentatur, licet à parte rei verum non sit. Atqui ab intellectu per Conscientiam invincibiliter errantem voluntati hoc modo repræsentatur Divinum præceptum, ejusque obligatio: ergo eidem se conformare tenetur, & consequenter sequi dictamen Conscientiæ inculpabiliter erroneæ, non ut erroneæ, sed ut veræ prudenter exiitimatæ. Quapropter hæc obligatio, ut apparet, erroneæ Conscientiæ convenit solum per accidens, & ex suppositione, quòd credatur esse recta, cui convenit obligare per se. *Recta* (inquit S. D. q. 17. de Verit. a. 4.) *ligat simpliciter, & per se, erronea autem secundum quid, & per accidens.*

XXIII. Obijcies. Conscientia invincibiliter erronea non est conformis legi æternæ: ergo non tenemur eam sequi in operando. **Consequentia constat:** Ant. prob. dictamen præcipiens id, quod
lex

lex æterna prohibet, non est conforme legi æternæ: sed Conscientia invincibiliter erronea est dictamen præcipiens id, quod lex æterna prohibet: v. g. mendacium: ergo hæc Conscientia non est conformis legi æternæ. Respondeo, si sit sermo de ultimo & practico dictamine Conscientiæ invincibiliter errantis, neg. Ant. ad hujus probationem distinguo mai. dictamen præcipiens id, quod lex æterna prohibet tam per accidens, quàm per se, non est conforme legi æternæ, conc. quod prohibet per se, non verò per accidens, neg. mai. vel subdistinguo, non est conforme legi æternæ ut obliganti per se conc. ut obliganti per accidens nego. Sed Conscientia invincibiliter erronea præcipit id, quod lex æterna prohibet tam per accidens, quàm per se neg. quod prohibet per se, non autem per accidens, immò per accidens præcipit, conc. mi. &c. Lex æterna absolute spectata, & voluntati sine errore repræsentata prohibet procul dubio, quidquid est intrinsecè malum, per accidens tamen, & ex suppositione erroneæ repræsentationis non solum non prohibet, sed etiam præcipit id, quod est intrinsecè malum, si ab operante invincibiliter, ac prudenter credatur esse bonum. Unde mendacium etsi per se loquendo postulet prohiberi, quatenus tamen substat prudenti, & inculpabiliter erranti iudicio, id non postulat, neque mentiri in hoc casu peccatum est: immò erit actus formaliter honestus, & meritorius, v. g. misericordiæ vel charitatis, si existimes, te ad id ex horum virtutum præcepto obligari. Nam mentiens in eo casu similem format discursum: *illud hîc & nunc licitè, & obligatorie dico, quod DEUM à me dici velle prudenter judico: sed ego prudenter judico, DEUM velle, ut hîc & nunc dicam falsum. Quia prudenter judico, mendacium in his circumstantijs esse à DEO præceptum: ergo hîc & nunc licitè, & obligatorie dico falsum.* Hæc conclusio est ultimum dictamen Conscientiæ invincibiliter erroneæ prudens, & practice verum, ac consequenter legi æternæ conforme, atque in ejus virtute obligatorium.

XXIV. Corollarium I. Conscientia invincibiliter erronea plùs obligat, quàm præceptum superioris: & ideò subditus tenetur relicto mandato Prælati parere Conscientiæ contrarium præcipienti. Sanchez *ubi supra* n. 16. Bonac. *de peccatis disp.* 2. pu. 6. n. 17. Castrop. *pun.* 6. n. 4. Clariss. P. Paulus Mezger. *loc. cit. in priori §.* & alij. Ratio est, tum quia, qui sequitur dictamen hujus Conscientiæ, non peccat; peccat autem, qui contra illud operatur. Quod necessario facit subditus, dum Prælato obedit. Tum quia obligatio Conscientiæ est virtualiter obligatio legis Divinæ, atque adeò prævalere debet obligationi præcepti humani, quæ est in mandato superioris: *obedire enim DEO oportet magis, quàm hominibus*, ut dicitur Actor. 4. nec Legislator inferior derogare potest legi superioris. Quòd si Conscientia subditi contraria præcepto Prælati sit vincibilis (ut plerùmque contingit) præsumi debet pro præcepto Prælati, quandiu non præcipit aliquid manifestè illicitum; eique deposita Conscientia obediri. Sayrus *cap. cit. n. 35.* Castrop. *loc. cit.*

XXV. Corollarium II. Qui per errorem invincibilem existimat, utrumque oppositorum esse peccatum: v. g. qui putat, mentiri esse contra veracitatem, non mentiri contra misericordiam, non peccabit, quidquid elegerit de duobus extremis: nisi fortè unum videatur majus peccatum, quàm alterum. Tunc enim tenebitur relinquere id, quod est majus, & ideò peccat, si non relinquat. Sanchez. n. 14. Laym. *L. I. tract. I. c. 4. n. 4.* Illsung. *Theolog. pract. tract. I. disp. I. a. 3. n. 16.* Ratio est: quia ejusmodi homo est simpliciter perplexus, nec habet sufficientem libertatem ad evitandum peccatum: cum ei ab intellectu non proponatur ut moraliter vitatu possibile. Sive enim hoc, sive illud conetur eligere, videt, sibi malum necessario utrobique imminere. Et hinc patet, cur peccet non eligendo minus peccatum præ majori, supposito,

posito, quòd illud dignoscat: quia nempe ad illam electionem est præditus sufficienti libertate, & agit imprudenter contra illam regulam: *inter duo mala minus est eligendum.*

XXVI. Corollarium III. Qui Conscientiam erroneam sine rationabili fundamento, & solùm temerè circa aliquod objectum sibi formavit, potest eam pro libitu, & absque ulla nova ratione deponere. Ratio est: quia per quæ res quælibet nascitur, per eadem dissolvitur: ergo sicut ejusmodi Conscientia est orta sine ratione & fundamento, ita potest sine illis dissolvi, atque deponi. Si verò talis Conscientia ex fundamento, quod operanti videbatur rationabile, fuit concepta, etiam deponi non potest sine fundamento, & ratione saltem probabili in contrarium. Ratio est: quia alioquin operans temerè, & imprudenter procedit, seque præcipitat in periculum deponendi Conscientiam veram. Et idè operari depositâ in hunc modum Conscientiâ peccatum est, & quidem ejusdem malitiæ, ac speciei, cujus est operari contra Conscientiam nondum depositam. Ita docet relatis pluribus alijs Sanchez *loc. cit. n. 10. & 11.* Bonac. *pu 6. n. 30.* Castrop. *ubi supra n. 5.*

XXVII. Corollarium IV. Actus, quo voluntas Conscientiæ inculpabiliter erranti, dum dicitur aliquid esse bonum, quod est peccatum, se conformat, est bonus, & ejusdem honestatis, cujus sunt opera virtutis, ad quam pertinere existimatur. Ita furtum, ad quòd quis errore invincibili teneri se credit, ut possit largiri elemosynam, est opus bonum, & virtutis misericordiæ. Sanchez *cit. n. 17.* Bonac. *n. 23.* & alij. Ratio est: quia objectum dat speciem actui humano, prout ab intellectu repræsentatur: ergo si objectum repræsentetur ut bonum & honestum, voluntas verò in illud, prout substat ejusmodi repræsentationi, feratur, tunc actum reddit bonum, ac honestum: & quidem illa honestate, quam respicit virtus, ex cujus præcepto se operans obligari arbitratur.

XXVIII.

XXVIII. Corollarium V. Qui ex ignorantia invincibili agit contra id quod sub comminatione censuræ præceptum, vel prohibitum est, is non incurrit censuram, siue illa ignorantia sit ignorantia juris, siue facti. Laym. *Lib. 1. tract. 5. parte 1. c. 5. n. 7.* ex communi. Et ideò non solum si nescias, percussione Clerici sub pœna excommunicationis esse prohibitam; sed etiam, si nescias, esse Clericum, quem percutis, utroque casu excommunicationem effugies. Habet hoc etiam locum in ignorantia concomitante. Nam Cajus v. g. Clericum cædens, quem ignorat esse Clericum, non incurrit excommunicationem, tamen si animò sit ita comparatus, ut nihilominus cæderet, quamvis sciret esse Clericum, quem hic & nunc arbitratur esse Laicum. Ratio est: quia præterquam, quod laborans ignorantia invincibili non censeatur esse contumax externè contra præceptum Ecclesiasticum, quomodocunque in affectu interno sit constitutus, etiam non agit voluntariè circa objectum, quod hic & nunc actualiter ignorat. Oppositum dicendum est, si Cajus cognoscat, percussum esse Clericum, isque verè sit Clericus, non tamen ille, quem intendebat percutere, v. g. si volens percutere Petrum Clericum percutiat Paulum Clericum, quem putat esse Petrum Clericum. Ratio est: quia sic sciens ac volens verè percutit Clericum, atque committit Sacrilegium, propter quod lata est excommunicatio. Ludovicus de Scildere *tract. 1. de Conse. cap. 2. n. 17.*

ARTICULUS III. De Conscientia Recta.

SUMMARIUM.

1. *Ultimum dictamen Conscientia recta debet esse certum, & infallibile.*
2. *Secus non ultimum.*
3. *Unde desumatur Rectitudo Conscientie?*
4. *Solvitur*